

Gazze’de Gıda Krizi

İsrail Ablukası ve Uluslararası Hukuk

Gökmen Altıntaş, 02/09/2025

<https://www.turkiyearastirmalari.org/2025/09/02/yayinlar/analiz/gazgede-gida-krizi/>

Giriş

Gazze Şeridi, 21. yüzyılın başından bu yana yoğun çatışmalar ve ekonomik ambargolarla dünyanın en büyük insani krizine sahne olmaktadır. Özellikle son yıllarda İsrail tarafından kapsamı genişletilen abluka, bölgenin sosyo-ekonomik yapısını köklü biçimde değiştirmiştir. Kara, hava ve deniz yollarının büyük ölçüde kapatılması, Gazze’yi adeta dış dünyadan izole edilmiş, kendi kendine yetemeyen bir açık hava hapishanesine dönüştürmüştür. Özellikle gıda güvenliği açısından durum son derece vahim bir hâle gelmiştir. BM kuruluşları, uluslararası yardım örgütleri, sivil toplum örgütleri ve bağımsız araştırmalar, Gazze’de yaşayanların büyük çoğunluğunun gıda güvensizliği içinde olduğunu, çocukların önemli bir kısmının kronik yetersiz beslenme sorunları yaşadığını, sağlık sisteminin çöküşün eşiğinde olduğunu ve buna bağlı ölümlerin meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, İsrail’in uluslararası hukuk bağlamında sorumluluğunun yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda ele alınan çalışmada, İsrail ablukasının Gazze’de yol açtığı gıda krizinin arka planı değerlendirilecek; ardından, bu durumun uluslararası hukuk açısından nasıl yorumlanması gerektiği tartışılacak ve İsrail’in bu ablukadan dolayı sorumluluğu analiz edilecektir. Son

olarak, Gazze'deki gıda krizinin yalnızca bölgesel bir sorun olmadığı, aynı zamanda uluslararası sistemin adalet, insan hakları ve hukuk devleti ilkeleri açısından bir sınav olduğu savunularak uluslararası topluma düşen sorumluluğa değinilecektir.

Gazze'de Gıda Krizinin Arka Planı

Gazze Şeridi'nde yaşanan gıda krizi, tarihsel süreçler ve güncel gelişmeler ışığında çok katmanlı ve derinlemesine anlaşılması gereken bir olgudur. Bölge, 20. yüzyılın ortalarından itibaren devam eden siyasi çatışmaların, bölgesel güç dengelerinin ve uluslararası müdahalelerin etkisi altında kalmıştır. Ancak günümüzdeki insani krizin temel sebepleri, 2007 yılından sonra Hamas'ın bölgedeki yönetimi ele geçirmesi neticesinde İsrail'in uygulamaya koyduğu kapsamlı abluka rejimiyle doğrudan ilişkilidir.

2007 yılında Hamas'ın Gazze'de kontrolü sağlamasının ardından, İsrail ve Mısır tarafından kara, hava ve deniz sınırları büyük oranda kapatılmıştır. Bu abluka, bölgeyi dış dünyadan neredeyse tamamen izole eden kapsamlı bir politika hâline gelmiştir. Abluka, yalnızca fiziksel sınırların kapatılması anlamına gelmemektedir; aynı zamanda Gazze'nin ekonomik, sosyal ve insani altyapısının sistematik olarak çökertilmesini amaçlayan geniş kapsamlı bir strateji olarak uygulanmıştır. Bu süreçte temel gıda maddeleri, ilaçlar, tarımsal araç-gereç ve inşaat malzemeleri gibi hayati öneme sahip ürünlerin girişine ciddi kısıtlamalar getirilmiş; sınır kapılarındaki kontroller sıkılaştırılmıştır. Aileler arasındaki gelir kaybı artmış, çocuklar okula gidememiş, sağlık hizmetlerine erişim kısıtlı ve psikososyal travmalar yaygın hale gelmiştir. Kadınlar ve çocuklar gibi kırılgan gruplar hem ekonomik hem de sağlık açısından en ağır bedelleri ödemiştir.

2023 yılının son çeyreği 7 Ekim'de başlayan yoğun İsrail-Hamas çatışmaları, Gazze'deki gıda krizini dramatik biçimde derinleştirmiştir. Bu dönemde İsrail'in askeri operasyonları artmış, abluka katılaştırılmış ve insani yardım faaliyetleri daha sık engellenmiştir. Gıda maddelerinin Gazze'ye girişinde önemli kısıtlamalar ve gecikmeler yaşanmış, temel gıda stokları hızla tükenmiştir. BM ve uluslararası insani yardım örgütlerinin raporları, özellikle çocuklar ve bebekler arasında kronik açlık ve yetersiz beslenmeden kaynaklanan sağlık sorunlarının artışı göstermiştir. Sağlık tesislerinin altyapısı büyük ölçüde zarar görmüş, su ve enerji krizleri de gıda güvenliğini doğrudan etkilemiştir. Bu dönemde insani yardım konvoyları sık sık engellenmiş, bazı yardım kuruluşlarının faaliyetleri askeri gerekçelerle durdurulmuş veya sınır kapılarında uzun süre bekletilmiştir. Bu durum, bölgedeki insani yardım bağımlılığını artırırken aynı zamanda insani krizlerin derinleşmesine yol açmıştır.

Gıda krizinin yarattığı bu etkiler sadece fiziksel açlıkla sınırlı kalmamış, aynı zamanda toplumun psikolojik sağlığı üzerinde yıkıcı etkiler bırakmıştır. Uzun süreli açlık ve güvensizlik ortamı, özellikle çocuklarda gelişim bozuklukları ve travmalara yol açmıştır. Toplumsal yapının dayanıklılığı azalmış, geleceğe dair beklentiler ciddi biçimde olumsuz etkilenmiştir. Özetle, Gazze'deki gıda krizi, tarihsel olarak siyasi çatışmaların ve abluka rejiminin doğrudan sonucu olan derin ve çok boyutlu bir kriz olmuştur. 2023-2025 yılları arasında yaşanan yoğun askeri operasyonlar ve ağır abluka koşulları, krizin insani boyutunu daha da büyötmüş; Gazze'yi dünya üzerindeki en kırılgan ve izole bölgelerden biri hâline getirmiştir.

Fotoğraf 1: Gazze'de Yemek Bekleyen Çocuklar. Kaynak: AA

BM Raporları ve Uluslararası STK Verileri

Birleşmiş Milletler (BM) ve onun alt organları, Gazze'deki insani durumu düzenli olarak değerlendirmekte ve raporlamaktadır. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), 2024 yılında yayımladığı raporda, Gazze nüfusunun yaklaşık %80'inin ciddi derecede gıda güvensizliği yaşadığını belirtmiştir. Bu oran, dünya genelindeki benzer çatışma bölgelerine kıyasla oldukça yüksektir.[1] Özellikle abluka nedeniyle ithalatın kısıtlanması, Gazze pazarlarındaki gıda fiyatlarının astronomik seviyelere yükselmesine neden olmuş; temel gıda maddelerine erişim, dar gelirli aileler için neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Dünya Gıda Programı'nın (WFP) 2024 raporu, Gazze'de yaşayan yaklaşık 1.6 milyon kişinin düzenli insani yardıma ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur. Gıda stokları kritik seviyelere inmiş, bazı dönemlerde temel gıda maddeleri ciddi şekilde kıtlanmıştır.

Bu durum, bölgedeki açlık ve yetersiz beslenme sorunlarını derinleştirmekte. Ayrıca, abluka nedeniyle gıda çeşitliliğinin azaldığı, vitamin ve mineral açısından zengin gıdalara erişimin kısıtlandığı ve bu durumun mikro besin yetersizliklerine yol açtığı raporlanmıştır. Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) ve Doktorlar Dünyası (MSF) gibi sağlık alanında faaliyet gösteren STK'lar, sağlık altyapısının abluka ve çatışmalar sonucu neredeyse çökme noktasına geldiğini ifade etmektedir. Hastanelerde tıbbi malzeme, ilaç ve yakıt eksikliği yaşanmakta, sağlık çalışanları büyük bir psikolojik ve fiziksel baskı altında bulunmaktadır. İnsani yardım konvoylarının abluka nedeniyle sık sık engellenmesi, yardım malzemelerinin zamanında ulaştırılmasını zorlaştırmaktadır.

Gazze'deki gıda krizinin en yıkıcı etkisi ise çocuklar üzerinde görülmektedir. UNICEF'in 2024 tarihli saha araştırmasına göre, 5 yaş altı çocukların %45'i kronik yetersiz beslenme (stunting) riski taşımaktadır. Bu, çocukların normal gelişimlerini tamamlayamaması anlamına gelmekte ve uzun vadeli fiziksel ile zihinsel engeller doğurmaktadır. UNICEF raporu, Gazze'de çocuk ölümlerinin önemli bir kısmının beslenme yetersizliği ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, açlık nedeniyle çocukların okula devam etme oranı düşmekte, öğrenme yetenekleri zayıflamakta ve erken yaşta iş gücüne katılım artmaktadır. Bu durum hem bireysel hem toplumsal düzeyde uzun vadeli kalkınma hedeflerini tehdit etmektedir.

İsrail Ablukasının Uluslararası Hukuk Bakımından Değerlendirilmesi

Uluslararası insancıl hukuk, silahlı çatışma sırasında tarafların uygulayabileceği sınırları belirleyerek özellikle sivil nüfusun korunmasını hedefleyen temel normlar bütünü olarak kabul edilir. 1949 yılında kabul edilen Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 tarihli ek protokolleri, uluslararası insancıl hukukun temel taşlarıdır. Bu çerçevede, işgal altındaki bölgelerde uygulanan tedbirler ve abluka gibi kuşatma politikaları, belirli hukuk kurallarına tabidir. Gazze Şeridi'nde uygulanan abluka, özellikle Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin sivil halkın korunmasıyla ilgili hükümleri kapsamında değerlendirilmektedir. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesi, **“Hiçbir şekilde kolektif cezalandırma yapılamaz ve intikam amaçlı cezalar verilemez”** diyerek sivillere yönelik her türlü cezalandırmayı yasaklamıştır. Bu yasağın anlamı, bireysel suçları olmayan sivil nüfusun cezalandırılmasının, işgalci güç veya çatışma taraflarınca uygulanamayacağıdır. Ablukanın uzun süreli ve kapsamlı olarak sivil halkın temel ihtiyaçlarına erişimini engellemesi, bu madde ile açıkça çelişmektedir.

Bununla birlikte, Cenevre Sözleşmeleri'nin 55. maddesi, işgalci gücün işgal altındaki bölgede nüfusun sağlık ve refahını sağlamaktan sorumlu olduğunu belirtir. Bu, sivil nüfusun temel

ihtiyaçlarının kesintisiz olarak karşılanmasını zorunlu kılar. Gazze’de abluka nedeniyle su, elektrik, sağlık malzemeleri ve gıda tedarikinde yaşanan kriz, bu yükümlülüğün ihlali olarak değerlendirilir. Örneğin, ablukanın sağlık hizmetleri üzerindeki yıkıcı etkileri, 2023’te BM Sağlık rgt’nün raporlarında ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Raporda, Gazze’deki sağlık sisteminin kş noktasına geldiği, kritik ilaçların ve tıbbi malzemelerin eksikliğinin hastaların yaşamını tehlikeye attığı vurgulanmaktadır.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) tarafından hazırlanan “Customary International Humanitarian Law” adlı raporda, abluka gibi kuşatma tedbirlerinin, sivillerin zarar görmesini önlemek amacıyla orantılı ve ayrımcı şekilde uygulanması gerektiği belirtilmekte; ayrım ilkesi, tarafların sivil nüfus ile askeri hedefleri ayırt etmesini, orantılılık ilkesi ise askeri fayda ile sivillere verilen zararın dengelenmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak Gazze’de ablukanın hem uzun süredir devam etmesi hem de sivil altyapının hedef alınması, ayrım ve orantılılık ilkelerinin ihlali anlamına gelir. Abluka, bu ilkeler göz önüne alındığında, sivil halk üzerinde aşırı ve yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Uluslararası mahkemeler ve insan hakları organları, abluka uygulamalarını incelerken bu iki ilkeyi merkeze koyar. Uluslararası Adalet Divanı’nın 2004 yılında İsrail’in Gazze’ye yönelik inşaat engellemesi kararında, sivillerin temel insani ihtiyaçlarının engellenmesinin uluslararası hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin devam eden Gazze soruşturmasında da ablukanın siviller üzerinde oluşturduğu etkiler ve bunun hukuki sorumluluğu tartışılmaktadır.

Fotoğraf 2: Mısır’ın Refah Kapısında Bekleyen Yardım Tırları. Kaynak: şarkul Avsat

İsrail'in Gazze'ye Yönelik Ablukasının Uluslararası Hukuk Bakımından Sorumluluğu

İsrail'in Gazze Şeridi'ne uyguladığı uzun süreli abluka, uluslararası hukuk bağlamında çok katmanlı bir sorumluluk tartışmasını gündeme getirmektedir. Bu durum yalnızca bir devletin egemenlik alanı içindeki eylemleriyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda işgal hukuku, insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk açısından ihlalleri kapsamakta ve dolayısıyla İsrail'in doğrudan ve dolaylı sorumluluğunu gündeme getirmektedir. Uluslararası hukuk, sivillerin yaşam hakkını, gıda ve sağlık gibi temel ihtiyaçlara erişimini korumayı esas alırken Gazze'de uygulanan abluka bu temel ilkeleri ihlal eden sistematik bir uygulama hâlini almıştır. Bu çerçevede İsrail'in hem devlet olarak uluslararası hukuk sorumluluğu hem de bireysel düzeyde karar alıcıların olası cezai sorumluluğu ayrıntılı şekilde ele alınmalıdır.

İsrail, her ne kadar 2005 yılında Gazze'den askeri olarak çekildiğini iddia etse de sınırların, hava sahasının ve deniz ulaşım yollarının kontrolünü elinde bulundurması nedeniyle uluslararası hukukça hâlâ işgalci güç olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 55. maddesi uyarınca İsrail'in, Gazze'deki nüfusun temel gıda ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlama yükümlülüğü devam etmektedir. Abluka nedeniyle bu ihtiyaçların karşılanması mümkün olmamakta, bu da işgal gücünün yükümlülüklerini yerine getirmediği anlamına gelmektedir. Sözleşmenin 33. maddesinde açıkça belirtildiği gibi, işgal altındaki sivil nüfusa yönelik "kolektif cezalandırma" kesin şekilde yasaktır.[2] Gazze'de sivillere yönelik temel yaşamsal ihtiyaçların engellenmesi, kolektif cezalandırma yasağının açık bir ihlali niteliğindedir. Özellikle 2023 sonrasında askeri operasyonlarla birlikte ablukanın şiddetlenmesi, sivillerin doğrudan hedef alındığını ve askeri olmayan nüfusun yaşam koşullarının kasıtlı şekilde kötüleştirildiğini göstermektedir. Bu da yalnızca insan hakları ihlali değil, aynı zamanda savaş suçu veya insanlığa karşı suç kapsamına girebilecek eylemleri de içermektedir.

Dolayısıyla, İsrail'in uluslararası hukuka göre sorumluluğu çok boyutludur. Bir yandan, işgalci güç sıfatıyla Gazze halkının temel ihtiyaçlarını karşılama yükümlülüğünü ihlal etmekte; diğer yandan, uyguladığı abluka ve askeri operasyonlarla sivilleri hedef alarak ciddi insan hakları ihlallerine ve muhtemel savaş suçlarına imza atmaktadır. İsrail'in bu uygulamaları, Dördüncü Cenevre Sözleşmesi başta olmak üzere birçok uluslararası belgeye aykırıdır ve hem devlet olarak hem de ilgili yetkililer düzeyinde hukuki sorumluluk doğurmaktadır.[3] Gazze'deki sivil nüfusun yaşamsal koşullarını kasıtlı olarak kötüleştiren bu abluka politikası, uluslararası ceza hukuku kapsamında insanlığa karşı suçlar arasında çok önceden yerini almıştır.

Sonuç: Uluslararası Hukukun, İnsan Haklarının ve Evrensel Adaletin Sınavı Olarak Gazze Ablukası ve Gıda Krizi

Gazze Şeridi'nde yaşanan gıda krizi, sadece bölgesel bir insani trajedi olarak değil; aynı zamanda uluslararası hukukun, insan haklarının ve devlet sorumluluğunun en hassas noktalarında yaşanan ciddi bir sınavdır. İsrail'in, Gazze'ye yönelik abluka politikası, işgalci güç olarak sahip olduğu uluslararası hukuki yükümlülükleri açık ve sistematik biçimde ihlal etmektedir. Bu ihlallerin altında yatan nedenler, sadece güvenlik kaygıları ya da siyasi stratejiler değildir; aynı zamanda bu kriz, uluslararası toplumun vicdanını ve hukuk düzeninin sınırlarını zorlayan karmaşık bir tabloyu gözler önüne sermektedir.

Gazze'de uygulanan abluka, sadece insani yardımın önünü kapatmakla kalmamış; sağlık, eğitim, temiz suya erişim ve temel gıda maddelerinin teminini de engelleyerek geniş çaplı bir insani krize dönüşmüştür. Bu durum, açık bir şekilde Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinde yasaklanan "kolektif cezalandırma" yasağını ihlal etmektedir. İsrail'in bu politikası, sadece uluslararası hukuk normlarına değil, aynı zamanda uluslararası toplumun temel etik ve ahlaki prensiplerine de meydan okumaktadır. Abluka, doğrudan ve dolaylı olarak Gazze halkının temel insan haklarını ihlal etmekte; milyonlarca sivil, savaş veya çatışmaya karışmamış olmasına rağmen, yaşam hakkından mahrum bırakılmaktadır. Bu bağlamda, ablukanın devam ettirilmesi; insanlığa karşı suçlar kapsamında da ciddi tartışmalara yol açmakta ve sorumluluk makamlarının harekete geçmesini zorunlu kılmaktadır.

En nihayetinde, Gazze'de yaşanan gıda krizinin uluslararası hukuk ve insan hakları perspektifinden ele alınması, bu krizle mücadelede hukuki, etik ve politik bir çerçeve sunmaktadır. Ablukanın sonlandırılması, Gazze halkının insani ihtiyaçlarına öncelik verilmesi ve uluslararası hukukun evrensel ilkelerine uygun hareket edilmesi, sadece bölgesel değil, küresel barış ve adaletin tesisi için zorunludur. Uluslararası toplumun ortak sorumluluğu, bu trajediyi sona erdirmek ve benzer ihlallerin önüne geçmek adına, hukuki yaptırımları, diplomatik çabaları ve insani yardımları birleştirmektir. Bu doğrultuda, abluka politikalarının sona erdirilmesi ve Gazze halkının mağduriyetinin giderilmesi, sadece bir insani gereklilik değil, aynı zamanda uluslararası hukukun ve evrensel vicdanın en güçlü sınavıdır.

Gökmen Altıntaş, Hacı Bayram Veli Üniversitesi doktora adayıdır.

[1] **OHCHR**, *Report on the Situation in Gaza*, 2024, p. 15-22.

[2] Muhammet Celal Kul, "Savaş Suçlarından Soykırıma: İsrail'in Gazze'deki Fiillerinin Hukuki Değerlendirmesi", TAAD, Y.16, S.63, Ankara, 2025, s. 385-390.

[3] Filistin’de İnsan Hakları İhlalleri ve Gazze Soykırım Raporu, TİHEK, Ankara, 2024, s. 84.